

Nødverge/inngrepsrett mot hund i nøds- og faresituasjoner

<u>1 Innledning</u>	2
<u>2 Begrepsavklaring og avgrensning av oppgaven</u>	3
<u>3 Metode</u>	3
<u>4 Bakgrunnen for lovforslaget</u>	4
<u>5 Nødrett og nødverge mot hund etter straffelovens §§ 47 og 48</u>	5
<u>6 Hundelovens § 14 og forholdet til nødrett og nødverge i strl. §§ 47 og 48</u>	8
<u>7 Hundelovens § 14 annet ledd</u>	8
7.1 <u>Innledning</u>	8
7.2 <u>Vilkårene i § 14 annet ledd</u>	9
7.3 <u>Vilkåret «jager»</u>	9
7.4 <u>Vilkåret «angriper»</u>	9
7.5 <u>Angrepet må være «urettmessig»</u>	10
7.6 <u>«Avvergende» forsvarshandling</u>	11
7.7 <u>Nødvendighetsregelen</u>	11
7.7.1 <u>Begrensning i intensitet og tid</u>	12
7.8 <u>Forsvarlighetsregelen</u>	13
7.8.1 <u>”Angrepets farlighet” og ”den angrepnes interesse”</u>	14
<u>8 Særreglene i hundelovens § 14 tredje ledd</u>	16
8.1 <u>Innledning</u>	16
8.2 <u>Hundelovens § 14 tredje ledd, litra a</u>	16
8.3 <u>«Nært forestående angrep»</u>	16
8.3.1 <u>Subjektiv eller objektiv bedømmelse av om det foreligger et nært forestående angrep?</u>	18
8.4 <u>Hvem har inngrepsrett, eventuelt plikt til å gripe inn?</u>	19
8.5 <u>Når angrepet helt eller delvis er «fremprovosert»</u>	19
<u>9 Hundelovens § 14 tredje ledd, litra b</u>	20
9.1 <u>Inngrepsretten i forhold til tamrein, husdyr og hunder</u>	20
9.2 <u>Angrep eller jaging på tamrein eller husdyr</u>	20
9.3 <u>Inngrep i tilfeller hvor hunden ”jager”</u>	22
9.4 <u>Angrep på annen hund</u>	22
9.5 <u>Inngrepet må fremstå som ”nødvendig” og ”forsvarlig”</u>	23
9.6 <u>Hvem kan gripe inn i situasjoner som nevnt i § 14 annet ledd, litra b</u>	23
9.6.1 <u>Vilkåret «beiter lovlig»</u>	24
<u>10 Hundelovens § 14 litra c</u>	25
10.1 <u>Innledning</u>	25
10.2 <u>Vilkåret «direkte angrep»</u>	25
10.3 <u>Vilkåret «båndtvangstid»</u>	28
10.4 <u>Hvem har inngrepsrett etter § 14 tredje ledd litra c?</u>	28
10.5 <u>Unntak ved bruk av hund som er i aktiv bruk som ettersøkshund</u>	29
<u>11 § 14 tredje ledd litra d</u>	29
11.1 <u>Innledning</u>	29
11.2 <u>«Vesentlig skade»</u>	30
11.3 <u>«klar fare»</u>	31
11.4 <u>«Vesentlig skade på tamrein, husdyr, hunder eller hjortevilt»</u>	32
<u>12 Overskridelse av grensene for nødverge</u>	34
12.1 <u>Innledning</u>	34
12.2 <u>Endring i ny straffelov</u>	34
<u>13 Faktisk villfarelse/rechtsvillfarelse</u>	35

1 Innledning

Formålet med denne oppgaven er å drøfte hvilken adgang man har til å foreta et inngrep mot hund som har, eller er i ferd med å angripe. Oppgaven vil behandle tilfeller hvor hund angriper både mennesker og dyr. Målet med oppgaven blir å trekke opp linjene for inngrepsretten (nødvergeretten) etter hundelovens § 14, og påpeke hva som er nytt, eventuelt endret i forhold til tidligere rett.

Hovedproblemstillingen vil omhandle inngrepsretten etter hundelovens § 14 tredje ledd. Videre må også § 14 annet ledd behandles da denne angir det generelle virkeområde for nødverge/inngrep mot hunden. I den forbindelse vil jeg påpeke forskjeller og likheter i forhold til tidligere rett hvor dette er aktuelt. Jeg vil innledningsvis i oppgaven kort redegjøre for vilkårene for nødrett og nødverge i straffelovens¹ §§ 47 og 48, fordi hundelovens § 14 annet ledd, er utformet identisk med Straffelovskommisjonens formulering av nødvergebestemmelsen.²

Den nye straffeloven er nå vedtatt men ikke trådt i kraft.³ Bestemmelsen om nødverge i (ny) straffelovs § 18, er ment å videreføre realiteten i nåværende straffelov § 48 første og annet ledd. På noen punkter vil det likevel være små forandringer i forhold til tidligere rett. Hvor dette er er tilfelle, vil det fremgå av oppgaven.

For oversiktes skyld vil jeg innledningsvis klargjøre rettstilstanden før hundelovens vedtagelse. I den forbindelse vil jeg behandle bestemmelsen om nødrett jfr. strl. § 47 og nødverge jfr. strl. § 48 separat. Videre vil det være nødvendig å skille mellom angrep på mennesker og angrep på dyr. I forhold til angrep på dyr, hadde man tidligere en del særbestemmelser som nå er blitt endret eller opphevet i forbindelse med vedtagelsen av hundeloven. Disse vil bli nevnt for å illustrere hvordan nødrett og nødvergeretten var før hundeloven. I forhold til dyr som tidligere ikke har hatt et særskilt vern i lovgivningen, som for eksempel kjæledyr, vil jeg også kort behandle de problemstillinger som reiser seg i forhold til utøvelse av nødrett/nødverge.

At det i denne forbindelse ikke kan avgrenses mot nødrett er fordi angrep fra dyr reiser særlige

¹ Almindelig borgerlig Straffelov (Straffeloven) av 22 mai. Nr. 10. 1902.

² Ot. prp. nr. (2002-2003) s. 130.

³ Lov av 20. mai 2005 nr 28 om straff (straffeloven)

problemstillinger som gjør det nødvendig å også behandle nødrett.

2 Begrepsavklaring og avgrensning av oppgaven

Det er drøftelsen av adgangen til inngrep mot hund som er hovedproblemstillingen, med særlig vekt på særreglene i § 14 tredje ledd litra a til d. Et inngrep kan være å skade, eller å avlive hunden.

I oppgaven vil begrepet ”inngrepsretten” bli benyttet synonymt med ”nødvergeretten”. Dette fordi loven selv opererer med dette begrepet, samt at inngrep etter § 14 tredje ledd, ikke nødvendigvis samsvarer med de nødvergeprinsipper som følger av straffelovens § 48, eller hundelovens § 14 annet ledd. Man må likevel ha for øye at de situasjoner som omtales er en nødvergesituasjon, men at vilkårene for inngrep etter § 14 tredje ledd i mange tilfeller rekker lenger enn det som følger av en nødvergesituasjon som skal vurderes etter straffeloven § 48 eller hundeloven § 14 annet ledd.

En begrepsavklaring er også nødvendig i forhold til partene i en nødssituasjon. Den som utøver nødverge, blir i teorien benevnt som nødvergeutøveren⁴, forsvareren⁵, eller den angrepne. For å forenkle fremstillingen vil jeg i denne sammenheng benytte meg av begrepet ”den angrepne”.⁶ Den som angriper, i dette tilfellet hunden, vil bli omtalt som angriperen, eller eventuelt hunden. Fordelen med å benytte seg av begrepene ”den angrepne ”og ”angriper” er at de klart uttrykker motsetningsforhold i nødssituasjonen, og begrepene forutsetter ikke at vilkårene for nødverge er oppfylt.⁷

Hundelovens §§ 15 og 16 står i nær tilknytning til lovens § 14. Det er imidlertid nødvendig å avgrense mot disse bestemmelsene, av hensyn til oppgavens begrensede omfang. Oppgaven avgrenses videre mot bevisproblematikken, da det vil falle på siden av oppgavens problemstilling.

3 Metode

Oppgaven vil ta utgangspunkt i den alminnelige rettskildelære slik den er beskrevet i Eckhoffs Rettskildelære.⁸ I den grad jeg trekker inn egne vurderinger, vil dette fremgå av sammenhengen eller tilkjennegis. Hovedformålet med avhandlingen vil bli å analysere de relevante rettskildene, for deretter å komme frem til regelens innhold. Da hundeloven er en relativt ny

⁴ Augdahl, Ret og retskrænkelser s. 73.

⁵ Augdahl s. 4, Andenæs, Innføring i rettsstudiet, 4. utg. s. 155, Bratholm, Strafferett og samfunn s. 143, og Slettan/øie, Forbrytelser og straff s. 137.

⁶ SKM s. 88, Augdahl, Nødverge, s. 8.

⁷ Dørre, Krav til nødssituasjonen ved preventivt nødverge s. 16.

⁸ Echhoff/Helgesen, Rettskildelære 5. utg.

bestemmelse, vil lovteksten og forarbeidene få stor rettskildemessig betydning.

Det foreligger ingen relevant rettspraksis etter hundelovens bestemmelser. Imidlertid vil rettspraksis i forhold til straffelovens §§ 47 (nødrett) og 48 (nødverge), samt særbestemmelsene i bufeloven, viltloven og reindriftsloven kunne gi veiledning ved tolkning av hundelovens § 14. Det foreligger lite rettspraksis i forhold til problemstillinger knyttet til angrep fra dyr på dyr og mennesker. I tillegg er dyr som rettslig tema, generelt sparsommelig behandlet i rettslitteraturen. Dette medfører at mange av de problemstillinger som blir reist i oppgaven ikke har fått noen løsning verken i teori eller rettspraksis. I forhold til disse problemstillingene vil det derfor bli særlig viktig å analysere de rettskilder som er tilgjengelig og som nevnt trekke paralleller til andre lovbestemmelser som kan gi veiledning ved tolkning av hundelovens § 14.

4 Bakgrunnen for lovforslaget

Lov om hundehold (LOV 2003-07-04 nr. 74), (hundeloven) er en lov som regulerer hundeholdet i Norge. Loven ble kunngjort 4. juli 2003 og satt i kraft fra 1. januar 2004. Til sammen inneholder loven 33 paragrafer fordelt på 9 kapitler, i tillegg kommer en egen forskrift om hunder.

Under forberedelse av loven var det en enorm mediainteresse som er få lovsaker forunt. Lovutkastet møtte stor motstand på mange punkter, spesielt kom det mange sterke reaksjoner i forhold til lovforslagets § 7 som omhandlet retten til inngrep mot hund. Hundelovens § 14 er den ”reviderte” utgaven av lovforslagets § 7.

Det forhold at Justisdepartementet møtte kraftig motstand i forhold til deler av lovutkastet, medførte blant annet at det under stortingsbehandlingen av loven ble foretatt omfattende endringer og tilføyelser i forhold til Regjeringens opprinnelige forslag. Dette har medført at forarbeidene fremstår som til dels uoversiktlig, samt at endringer under stortingsbehandlingen også på flere punkter har ført til manglende begrunnelse av endringene. Hvor dette er aktuelt vil det bli påpekt underveis i oppgaven relatert til den aktuelle bestemmelse.

Før vedtagelsen av hundeloven hadde man bestemmelser om hunder og hundehold spredt på et betydelig antall lover og forskrifter. Dette medførte at det var vanskelig å finne frem i lovverket og å forstå de relevante lovbestemmelsene. At man nå har fått samlet de sentrale bestemmelsene for hund og hundehold i en egen lov, har medført et bedre strukturert og lettere tilgjengelig lovverk.

I dag finnes det ingen fullstendig oversikt over hvor mange hunder som finnes i Norge. Det anslås at tallet er mellom 300.000-400.000 fordelt på rundt 250.000 til 350.000 husstander, og hundeantallet synes å stige.⁹

Fordi hunder i dag er en naturlig del av samfunnslivet, må også omgivelsene tåle visse ulemper fra hundeholdet. Ikke alle ulemper er av en slik karakter at det er naturlig at de omfattes av lovgivning, og rettslig sett kan man si at det her må gjelde en tålegrense.¹⁰ Enhver som lever i et samfunn må altså tåle en viss ulempe før man tar i bruk rettslige virkemidler.

Som hundeholder¹¹ har man en aktsomhetsplikt som innebærer at man må ta hensyn til omgivelsene, og også sørge for at hunden ikke utgjør en risiko for andre mennesker eller dyr. En slik generell aktsomhetsplikt er nå lovfestet i hundeloven jfr. § 3.¹²

I de senere år har man i Norge opplevd flere tilfeller hvor hunder har drept eller påført barn alvorlige skader. Dette er en utvikling man også ser i andre vesteuropeiske land, og da spesielt i områder hvor folk bor tett.¹³ Blant annet på bakgrunn av slike alvorlige og tragiske hendelser hvor særlig barn har vært involvert, har hundeloven en del svært strenge bestemmelser i forhold til avlivning av hund. Heldigvis er det svært sjeldent at hund går til angrep på mennesker. Mennesker vil ikke på samme måte som husdyr og vilt utløse hundens jaktinstinkter. Hunder oppdras normalt sett til å anse mennesker som en naturlig del av sitt miljø, og ikke som potensielle byttedyr.¹⁴

5 Nødrett og nødverge mot hund etter straffelovens §§ 47 og 48.

Det er en naturlig prinsipp at den som er angrepet har rett til å forsvare seg, selv om det går utover angriperen, i dette tilfellet hunden. Nødverge kan sees på som en form for privat rettsåndhevelse, som ikke bare er straffri men fullt ut lovlig.

Det fremgår av de alminnelige bestemmelser om nødrett i straffelovens § 47 (nødrett) og § 48

⁹ Innst.O. nr. 91 (2002-2003) s. 3.

¹⁰ I Ot.prp. nr. 48 (2002-2003) s. 47 nevnes det eksempler på hva som nærmere ligger i begrepet "urimelig ulempe".

¹¹ En hundeholder er "den som eier eller har tatt omsorg for eller hånd om en hund for kortere eller lengre tid, jfr. hunde. § 2 litra a.

¹² Hundel. § 3 har nedfelt en generell, ikke straffesanksjonert, aktsomhetsregel. Enhver hundeholder skal alltid opptre aktsomt for å unngå at hunden volder skade på folk, dyr, eiendom eller ting. Det fremgår av [Ot.prp.nr.48](#) (2002-2003) s. 47 at den generelle aktsomhetsnormen vil ha betydning for forståelsen av andre bestemmelser i lovutkastet som krever aktsom/forsvarlig opptreden av hundeholderen.

¹³ Ot.prp. nr. 48 (2002-2003) s. 8.

¹⁴ Uttalelse fra Norske redningshunder i forbindelse med høringsrunden, jfr. Ot.prp. nr.48 (2002-2003) s. 118.

(nødverge) at dersom en handling er foretatt i nødverge eller oppfyller kravet til nødrett, er utgangspunktet at handlingen ikke bare er straffri, men at den også er rettmessig.

Straffelovens § 48 om nødverge forutsetter at det foreligger et rettsstridig angrep, mens strl. § 47 omfatter alle nødssituasjoner. Man uttrykker gjerne forskjellen mellom nødverge og nødrett slik at ved nødverge står urett mot rett og ved nødrett rett mot rett. Den som handler i nødrett, må altså erstatte den skade som voldes, jfr. Skl. § 1-4.¹⁵ Imidlertid vil ikke den som lovlig avliver en jagende, angripende eller truende hund, normalt bli erstatningsansvarlig for skaden på hunden.¹⁶

En vesentlig forskjell mellom nødrettsbestemmelsen og nødvergebestemmelsen er at ved nødrett jfr. strl. § 47 fremgår det at faren som truer må være ”særdeles” betydelig i forhold til skaden ved redningshandlingen. Dette beror på en situasjonsbetinget vurdering. I denne vurderingen vil et menneske alltid ha større verdi enn en hund, slik at nødrettsbestemmelsen i straffeloven § 47 vil gi tilstrekkelig beskyttelse ved angrep fra dyr mot mennesker.¹⁷

Gjelder det derimot angrep fra dyr mot andre dyr eller mot formuesgoder, vil nødrettsbestemmelsen ofte ikke kunne anvendes på grunn av kravet om betydelig interesseovervekt. Det angripende dyr kan være mer verdifullt enn det angrepne dyr. Man har derfor både i teori¹⁸ og rettspraksis¹⁹ lagt til grunn at nødvergebestemmelsen i strl. § 48 i en viss utstrekning kan anvendes analogisk ved angrep fra dyr mot andre dyr eller mot rene formuesgoder.

Når det gjelder angrep mot personer fra andre dyr enn hunder, vil nødvergespørsmålet som før måtte bedømmes ut fra de alminnelige reglene om nødverge i strl. § 48 hvis dyret brukes som redskap for en person. I et slikt tilfelle foreligger det et rettsstridig angrep. I andre tilfeller, dvs. der dyret angriper av seg selv, må forsvaret baseres på nødrett jfr. strl. § 47.

Etter strl. § 47 om nødrett, kan en forsvarshandling skje for å verge ”nogens...Gods”, herunder noens dyr. Av begrepet ”nogens” kan man legge til grunn at eierløse dyr eller ting ikke omfattes. Ville dyr må i juridisk forstand defineres som eierløse. Dette medfører at nødrett etter strl. § 47 ikke kan utøves i forhold til vilt, med mindre det foreligger særregler som gir slik adgang. Slike

¹⁵ Lov om skadeserstatning av 13.juni. nr. 26.1969.

¹⁶ Se høringsnotat, utkast til ny hundelov, datert 27.10.2000 s. 10

¹⁷ NOU 1992:23 s. 93.

¹⁸ Andenæs, Alminnelig strafferett, 5. utg. s. 163 hvor det fremgår at ”Meget taler for å tolke § 48 analogisk, iallfall så langt at forsvarshandlingen er lovlig overalt hvor den verdi som reddes er like stor eller større enn skaden på det angripende dyr”.

¹⁹ Rt. 1978 s. 533, Rt. 1982 s. 1216 og Rt. 1988 s. 928

særreglene hadde man tidligere i viltl. § 53 tredje ledd,²⁰ som ga ”grunneier og jakt- eller fangstberettiget eller noen som opptrer på vegne av disse” rett til å foreta inngrep mot hund ”som i båndtvangstid påtreffes jagende etter hjortevilt” jfr. viltl. § 53 tredje ledd. Denne bestemmelsen er nå opphevet og erstattet av hundel. § 14 tredje ledd litra c.

I forhold til skade eller drap på fredet vilt har man videre viltl. § 11, som regulerer felling av vilt til forsvar av person eller bufe eller tamrein. Denne bestemmelsen faller imidlertid utenfor oppgavens tema, da den regulerer angrep fra ”vilt”.

Også bufeloven § 2 som ble opphevet i forbindelse med vedtagelsen av hundeloven, ga rett til å avlive hund som var i ferd med å jage eller skade bufe eller fjærfe.

Når det gjelder nødverge jfr. strl. § 48, er det ingen begrensning av de interesser som kan forsvares, og nødverge kan også utøves på vegne av andre. Det er først og fremst hensynet til den angrepne som begrunner nødvergeretten. Nedenfor vil jeg kort nevne vilkårene for nødverge i strl. § 48. Disse vilkårene vil imidlertid bli nærmere behandlet i tilknytning til hundelovens § 14 annet ledd.

I juridisk teori²¹ har det vært uenighet om man har nødvergerett etter straffelovens § 48 mot angrep fra dyr. En forutsetning for nødverge etter strl. § 48 er at angrepet er ”rettsstridig”. I juridisk forstand er dyr ikke ansvarlig for sine handlinger, og kan derfor ikke foreta et ”rettsstridig” angrep. Høyesterett har imidlertid lagt til grunn i flere avgjørelser²² at strl. § 48 i en viss utstrekning må få analogisk anvendelse. En grunnleggende forutsetning for å anvende strl. § 48 (analogisk) må være at det foreligger et ”Angreb”. Hva som er et direkte angrep vil sjelden være tvilsomt. Spørsmålet er hvor langt angrepet må ha kommet for at man skal kunne møte det med en nødverge handling.

Videre kan en nødverge handling ikke gå lenger enn det som ”fremstiller seg fornødent” (formålsreglen) for å avverge angrepet.²³ Det innebærer at dersom faren kan avverges på en mindre dramatisk måte vil inngrepet ikke være rettmessig.

En begrensning i å gå til ett så drastisk skritt som for eksempel avlivning, følger også av kravet i §

20 Lov av 29. mai 1981 nr. 38 om viltet. Etter hundelovens vedtagelse, er viltlovens § 52 endret og §§ 53, 54 og 55 opphevet. Viltloven § 53 tredje ledd er erstattet av hundelovens § 14 tredje ledd litra c.

21 Andenæs, Alminnelig strafferett s. 163, Augdal, Nødverge s. 32 og 26-27, Astrup Hoel, Den moderne retsmetode s. 151-153.

22 Rt. 1978 s. 533, Rt. 1982 s. 1216, Rt. 1988 s. 928.

23 Mæland, Innføring i alminnelig strafferett s. 96 flg.

48 om at det ikke må fremstå som ”Ubetinget utilbørlig at tilføie et saa stort Onde som ved Handlingen tilsigtet” hensett til angrepets farlighet, angriperens skyld²⁴ og det angrepne rettsgodet. Vilkaaret om at nødvergehandlingen ikke må være ”Ubetinget utilbørlig” omtales også som forholdsmessighetsregelen. Det er ikke tale om en rent etisk vurdering av nødvergehandlingen, men en konkret avveining av dens alvorlighet i forhold til ”Angrebets Farlighet, Angriperens Skyld eller det angrepne Retsgode” jfr. strl. § 48 annet ledd.²⁵

6 Hundelovens § 14 og forholdet til nødrett og nødverge i strl. §§ 47 og 48.

Det fremgår av forarbeidene til hundeloven at særreglene går foran den alminnelige nødvergebestemmelsen i straffelovens § 48 ved en eventuell motstrid. Bestemmelsen i hundeloven må forstås som en *lex-specialis* i forhold til strafferettens alminnelige bestemmelser om nødrett og nødverge. Dette innebærer at man ved vurderingen av om et inngrep ovenfor en hund er rettmessig må forholde seg til bestemmelsen i hundeloven, ikke de generelle bestemmelser i straffeloven.

Særreglene i § 14 tredje ledd, inneholder konkrete regler for bestemte angrepssituasjoner. Bestemmelsen omfatter de vanligste og mest praktiske faresituasjonene, noe som også medfører at hovedregelen i § 14 annet ledd i mange tilfeller ikke vil komme til anvendelse. Det er liten tvil om at særreglene i § 14 tredje ledd i mange situasjoner vil rekke lenger enn det som følger av den generelle regelen i § 14 annet ledd.

Som nevnt innledningsvis vil den generelle regel i § 14 annet ledd bli behandlet før særreglene i § 14 tredje ledd. Hundelovens § 14 annet ledd, er identisk med nødvergebestemmelsen i ny strl. § 18. Jeg finner det derfor naturlig å sammenligne med strafferettens bestemmelser ved behandlingen av § 14 annet ledd. Ved behandlingen av særreglene i § 14 tredje ledd, hvor det finnes paralleller til strafferetten vil disse bli nevnt, med mindre de er behandlet i forbindelse med § 14 annet ledd.

7 Hundelovens § 14 annet ledd

7.1 Innledning

Annet ledd har en generell nødvergeregulering som gir enhver adgang til å gripe inn mot hunden for å avverge at den urettmessig jager eller angriper mennesker eller dyr.

²⁴ ”Angriperens skyld” vil ikke være relevant i forhold til angrep fra dyr, da dyr i rettslig forstand ikke kan utvise skyld.

²⁵ Mæland, Innføring i alminnelig strafferett s. 99.

Hundelovens § 14 annet ledd bestemmes følgende:

”Et ellers ulovlig inngrep mot en hund er lovlig når noen gjør det for å avverge at hunden urettmessig jager eller angriper mennesker eller dyr, dersom inngrepet ikke går lenger enn nødvendig for å avverge skade, og dessuten ikke går utover det forsvarlige i betraktning av angrepets farlighet og den angrepnes interesse”.

7.2 Vilrårene i § 14 annet ledd

Det oppstilles fire vilkår for å kunne handle i lovlig nødverge. Det første vilkåret knytter seg til angrepet/jagingen som må være “urettmessig”. De tre øvrige vilkårene knytter seg til selve forsvarshandlingen. Inngrepet må for det første være avvergende, videre må angrepet ikke gå “lenger enn nødvendig” og det må ikke gå “utover det forsvarlige”.

Jeg vil innledningsvis behandle vilkårene i den nevnte rekkefølge. Skal et inngrep mot hunden være lovlig, må vilkårene om at hunden ”jager” eller ”angriper” mennesker eller dyr være oppfylt jfr. § 14 annet ledd, første punkt. Hva som ligger i begrepet ”jager” er noe uklart.

7.3 Vilråret «jager»

En naturlig forståelse er imidlertid at hunden forfølger dyret/mennesket, uten at det foreligger noen fysisk kontakt mellom hunden og det/den jagede. Lovens forarbeider har ingen nærmere forklaring på hva som ligger i begrepet ”jaging”.

Det kan derfor være hensiktsmessig å se hen til hvordan vilkåret ”jagende” har blitt tolket etter viltloven § 53 tredje ledd, første punktum. Etter viltlovens § 53 tredje ledd, første punktum, var det adgang til avlivning av hund som i *”båndtvangstid påtreffes jagende etter hjortevilt...dersom den ikke lar seg oppta”*. Denne bestemmelsen ble tolket slik at hunden måtte være på sporet etter og i nær kontakt med hjorteviltet.²⁶

At man også i relasjon til § 14 annet ledd må kunne oppstille et vilkår om ”nær kontakt” med det jagende synes fornuftig.

7.4 Vilråret «angriper»

Det andre vilkår som gir rett til inngrep, er når det foreligger et ”angrep”. Det fremgår av forarbeidene at ved angrep skal det ”mer til enn at hund bare har jaget et annet dyr”.²⁷ Et angrep kan

²⁶ Rom, Viltloven med kommentarer, 4. utg. s. 272.

²⁷ Ot. prp. nr. 48 s. 156.

bestå i ”alt fra bitt og glefsing til at en hund griper fatt i, hopper opp på eller truer noen slik at noen for eksempel hindres i å passere”.²⁸ Som nevnt innledningsvis, må det også foreligge et «angrep» for at man skal ha rett til å utøve nødverge etter strl. § 48.

Etter straffeloven vil imidlertid også en unnlatelse kunne bedømmes som et angrep. Fra motivene til straffeloven fremgår det at dersom en person har stengt en annen inne, og nekter å lukke opp, vil det være rimelig å bedømme dette som et angrep.²⁹ Etter hundeloven vil det imidlertid være lite praktisk at en unnlatelse kan bedømmes som et «angrep». I teorien må man likevel kunne legge til grunn at en unnlatelse omfattes, om det skulle blitt aktuelt.

Som det fremgår videre av loven likestilles vilkårene jaging og angrep jfr. ordet ”eller”, slik at det er ikke nødvendig å skille mellom disse situasjonene. Det kan likevel få betydning for hvilke forsvarshandlinger man har rett til å foreta. Handlingen må fremstå som ”nødvendig” og ”forsvarlig”.

7.5 Angrepet må være «urettmessig»

En naturlig forståelse av begrepet ”urettmessig” er at angrepet/jagingen i den konkrete situasjon er ulovlig. Etter straffelovens nødvergebestemmelsen jfr. § 48, fremgår det at angrepet må være ”rettsstridig”. At begrepet ”rettstridig” skal tolkes som ulovlig fremgår av både straffelovens forarbeider³⁰ og juridisk teori.³¹ Det kreves derimot ikke at handlingen er straffbar. Om handlingen er ulovlig vil bero på den private og offentlige retts regler.³²

I bestemmelsen om nødverge i ny straffelov (§ 18), fremgår det uttrykkelig at angrepet må være ”ulovlig”. I forarbeidene er det uttalt at bestemmelsen er ment å videreføre realiteten i nåværende straffelov § 48 første og annet ledd.³³ Det er med andre ord bare ulovlige angrep som gir rett til nødverge. Motsetningvis vil et lovlig angrep ikke gi rett til noen forsvarshandling. I utgangspunktet vil ethvert angrep mot en rettsbeskyttet interesse være ulovlig med mindre det finnes en grunn som gjør det lovlig.

Etter hundel. § 14 vil det forholdet at angrepet/jagingen må være “urettmessig”, bety at hundens handlemåte i den konkrete situasjonen ikke er lovlig. Eksempler på hva som ville vært en rettmessig

28 Ot. prp. nr. 48 s. 154 som gir en definisjon av ordet ”anfalt” i den nå opphevede § 354 annet ledd i straffeloven.

29 NOU 1992:23 s. 94 som henviser til SMK s. 87 flg.

30 NOU 1992:23 s. 93.

31 Andenæs, Alminnelig strafferett, 5. Utg. s. 163.

32 Andenæs, Alminnelig strafferett, 5. Utg. s. 163.

33 NOU 1992:23 s. 93.

jaging eller angrep er ved lovlig bruk av politihund jfr. § 14 fjerde ledd, siste ledd siste pkt, eller lovlig jakt.³⁴

Etter den rådende oppfatning skal rettstridsbegrepet i straffeloven bedømmes objektivt.³⁵ Dette gjelder selvsagt også i forhold til hundeloven, da dyr i juridisk forstand ikke kan utvise ”skyld”.

7.6 «Avvergende» forsvarshandling

Som det fremgår av § 14 annet ledd, første punkt, er inngrep lovlig når det gjøres for å “avverge” “jaging” eller “angrep”. Dette er utpregede skjønnsmessige vilkår, og det beror på en nærmere vurdering om inngrep er lovlig eller ikke. Det kan imidlertid utledes av bestemmelsen at forsvarshandlingen må være egnet til å “avverge” angrepet.

Sammenlignet med strl. § 48 som bare taler om ”Angrep”, kan hundeloven muligens sees på som en utvidelse fordi også ”jaging” gir rett til inngrep. Bakgrunnen for at også ”jaging” gir rett til inngrep, er begrunnet i at det ”formodentlig [vil] være en aktuell og betydelig fare for at hunden vil angripe dyret”.³⁶

Vilkåret ”avverge” er ikke nærmere behandlet i hundelovens forarbeider, og det kan da være hensiktsmessig å se hvordan dette vilkåret er tolket på strafferettens område, jfr. strl. § 48, annet ledd. I straffelovens forarbeider fremgår det at ”I vilkåret om at nødvergehandlingen må være avvergende, ligger at nødvergeretten opphører når angrepet er avsluttet”.³⁷ At angrepet må være avsluttet vil i forhold til hundeloven omfatte jaging og angrep. I praksis vil det bety at dersom et angrep er avsluttet, eller hunden plutselig stanser jagingen, foreligger det ikke lenger noen nødvergesituasjon som kan avverges. Forfølger man hunden i et slik tilfelle, og foretar et inngrep, vil dette ikke kunne anses som rettmessig etter hundel. § 14 annet ledd. Det samme resultat ville fulgt av strl. § 48. Straffelovens § 48 gir ikke hjemmel til å avlive hunden etter at angrepet er over.³⁸

Etter straffelovens § 48, må den avvergende forsvarshandlingen være rettet mot angriperen, jfr. Rt. 1979 s. 429. Slik må det også være etter hundelovens § 14 annet ledd.

7.7 Nødvendighetsregelen

Et lovlig inngrep må ikke gå “lenger enn nødvendig” jfr. § 14 annet ledd. Nødvendighetskravet

³⁴ Ot.prp.nr.48 (2002-2003) s. 129 pkt. 12.5.2.

³⁵ Andenæs, Alminnelig strafferett, 5. utg. s. 163.

³⁶ Ot.prp.nr. 48 (2002-2003) s. 108 flg.

³⁷ Ot.prp.nr. 90 (2003-2004) s. 205.

³⁸ At avlivning ikke kan foretas når angrepet er over, følger også av nødvendighetsregelen, se nærmere under punkt 7.7.

følger også av strl. § 48 jfr. lovens ”*hvad der fremstillede sig som fornødent hertil*”. Av lovens ordlyd kan det utledes at inngrepet/ nødvergehandlingen må være nødvendig for å avverge angrepet. På dette punktet må bestemmelsen tolkes i samsvar med ordlyden, fordi det alltid er straffverdig å tilføye noen – også hunder – større interessekrenkelse enn nødvendig.³⁹

7.7.1 Begrensning i intensitet og tid

Nødvendighetskravet innebære begrensninger i forhold til nødvergehandlingen i intensitet og i tid.⁴⁰ Nødvendighetsregelen angir med andre ord grensene for hvor langt den truede kan gå i sin forsvarshandling. Dette er en begrensning i nødvergeretten som gjelder for alle nødvergehandlinger. Går man lenger i sitt forsvar enn det som er nødvendig for å avverge faren, vil inngrepet ikke være rettmessig. Den som forsvare seg kan for eksempel ikke avlive eller skade hunden, dersom det er tilstrekkelig å oppta den eller skremme den vekk.⁴¹

Når det gjelder begrensning i tid, er det viktig å presisere at retten til å forsvare seg opphører straks angrepet er slutt. Slik er det etter strl. § 48. Dette er naturlig resultat av retten til å utøve nødverge. Er det ikke lenger et angrep å avverge, vil det heller ikke foreligge noen nødssituasjon.

Nødvendighetskravet i i forhold til hundelovens § 14 annet ledd, må vurderes forskjellig i forhold til tilfeller hvor det er tale om jaging og tilfeller hvor hunden har angrepet. Hva som fremstiller seg som ”nødvendig” i disse to situasjonene vil være av vidt forskjellig karakter.

Dersom tidspunktet for angrepet er nært, får det betydning både i forhold til hvilke handlingsalternativer som rent faktisk står til rådighet, og i forhold til den subjektive oppfattelsen av hva som er nødvendig. I utgangspunktet er nødvendighetsvurderingen en objektiv norm,⁴² men her som ellers vil det være den angrepnes oppfatning av de faktiske forholdene som skal legges til grunn jfr. strl. § 42.⁴³

Spørsmålet må derfor være hvilke handlingsalternativer som fremsto som nødvendig i det konkrete tilfelle. Når angrepet ikke er påbegynt vil det normalt være snevrere grenser for forsvarshandlinger. I Rt. 1996 s.141 uttalte Høyesterett vedrørende nødvendighetskravet i strl. § 48 at ”*Når det dreier seg om fremtidige angrep, vil imidlertid muligheten for å avverge det på annen måte enn ved*

39 Eskeland, strafferett 2000, s.238.

40 Andenæs, Alminnelig strafferett, 5. utg. s. 166.

41 Se imidlertid unntak fra dette nødvendighetskravet i forhold til særbestemmelsen som behandles under punkt 10.1.

42 Utkast til ny straffelov § 25.

43 Strl. § 42 vil bli behandlet nedenfor under punkt 13.

nødvergehandlinger, vanligvis være større enn i en akutt angrepssituasjon, og det bør skje en streng vurdering av hvilke andre muligheter som foreligger.”. Høyesterett stiller dermed høyere krav til nødvendighetsvurderingen ved en preventiv nødvergesituasjon enn ved alminnelige nødvergesituasjoner. Trolig gjelder dette i styrkende grad jo fjernere det fremtidige angrepet er.

Ett annet spørsmål som kan være interessant er om den angrepne må ha forsvar som motiv. Etter strl. § 48, er det tilstrekkelig at handlingen rent faktisk er egnet til å avverge et ulovlig angrep.⁴⁴ Vilåret om at nødvergehandlingen må foretas for å avverge et ulovlig angrep stiller med andre ord ikke krav om at den som handler i nødverge må ha forsvar som eneste motiv. Motivasjonen kan for eksempel være et ønske om hevn.

I forhold til den nye straffeloven kan det se ut for at nødvergebestemmelsen er endret på dette punkt. Det fremgår av (ny) strl. § 18 at forsvarshandlingen må være foretatt *”for å”* avverge. Lovens ordlyd tilsier at motivet med forsvarshandlingen er *”for å”* avverge noe. Spørsmålet er ikke behandlet uttrykkelig av kommisjonen. Det fremgår imidlertid av forarbeidene at man ikke kan handle i berettiget nødverge, dersom dette utelukkende er for å hevne seg.⁴⁵ Videre fremgår det at *”Slike «hevnaaksjoner» vil uansett sjelden holde seg innenfor de øvrige grensene for nødvergeregelen, og dermed være straffbare allerede av den grunn”*.⁴⁶ Et annet spørsmål er at det selvsagt vil medføre vanskelige bevissspørsmål. Om det først objektivt sett foreligger en nødvergesituasjon, vil jo et inngrep ovenfor hunden være rettmessig, så lenge man ikke går utover det forsvarlige.

Forsvarshandlingen kan i prinsippet være av en hvilken som helst art som er tjenlig til å avverge angrepet. Det gjelder ingen absolutte grenser for nødvergeretten. Er lovens vilkår oppfylt, vil også avlivning av hunden være rettmessig.

7.8 Forsvarlighetsregelen

Vilåret om at inngrepet ikke må gå *”utover det forsvarlige”* er i strafferettslig terminologi blitt kalt forsvarlighetsregelen⁴⁷ eller utilbørighetsregelen.⁴⁸ I strl. § 48 er vilåret at handlingen ikke må være *”ubetinget utilbørig”*. I ny straffelov er det et vilkår i nødvergeretten at handlingen er *”åpenbart...forsvarlig”*. Opprinnelig gikk lovforslaget i forhold til hundelovens § 14 annet ledd

44 NOU 1992:23 s.93.

45 Ot.prp.nr. 90 (2002-2003) s. 420.

46 Ot.prp.nr. 90 (2002-2003) s. 420.

47 NOU 1992:23 s. 96, og Slettan/Øie s. 136.

48 Slettan/Øie, Forbrytelser og Straff 1997 s. 136.

også ut på at angrepet “åpenbart” ikke måtte gå “utover det forsvarlige”.

Under stortingsbehandlingen, mente imidlertid flertallet at ordet “åpenbart” måtte utgå.⁴⁹

Mindretallet var uenig i dette, da de mente at dersom ordet “åpenbart” ble fjernet ville det bety en begrensning i adgangen til nødverge mot angrep fra hund, sammenlignet med den adgang man har til nødverge i andre situasjoner.

At man sløyfet vilkåret ”åpenbart” i hundel. § 14 annet ledd, er etter min mening klart en innstramning som må få betydning ved tolkningen av loven. Det må imidlertid understrekes at den angrepne fremdeles har rikelig margin i sin vurdering av hva som er forsvarlig. En slik forståelse fremgår også av straffelovens forarbeider hvor det uttales at hvis en ”overskridelse skal foreligge, må det ikke herske tvil om at nødvergehandlingen er uforsvarlig,...”.⁵⁰

I forhold til hundeloven er det også naturlig å se hen til hvilket retts gode som angripes. Er det et menneske som trues skal det mye til før forsvarshandlingen kan anses som uforsvarlig. Det er heldigvis slik at det hører til sjeldenhetene at det foreligger rene angrep fra hund på menneske. I slike situasjoner har man rett til å ta i bruk alle midler for å beskytte seg, fordi det vil være “nødvendig” og dermed også lovlig.

7.8.1 ”Angrepets farlighet” og ”den angrepnes interesse”

Videre oppstiller bestemmelsen to forhold som skal tas i betraktning i forsvarligshetsvurdering jfr. § 14 annet ledd. ”Angrepets farlighet” og ”den angrepnes interesse”.⁵¹ At inngrepet mot hunden ikke må gå utover det forsvarlige tatt i betraktning ”Angrepets farlighet” og ”den angrepnes interesse”, innebærer at forsvarshandlingen er ”lovlig overalt hvor den verdi som reddes er like stor eller større enn skaden på det angripende dyr”.⁵²

Dette er de samme momenter som fremgår av strl. § 48, med unntak for ”Angriperens Skyld” som ikke vil være relevant i forhold til angrep fra dyr.

Jo større fare forbundet med angrepet, og jo mer verdifullt det angrepne retts gode er, desto lenger kan den angrepne gå i sin forsvarshandling. Dette innebærer at det som fremtrer som forsvarlig i en situasjon, ikke trenger å være det i en annen situasjonen. Dette vil selvsagt bero på en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle. I forhold til ”Angrepets farlighet” er det naturlig å se hen til for eksempel hundens fysiske utrustning og størrelse. Det er forskjell på å være truet av en dobermann

⁴⁹ Innst.O.nr.91 (2002-2003) s. 20

⁵⁰ NOU 1992:23 s. 97.

⁵¹ Det korrekte skal være ”den angrepne interesse” ikke ”den angrepnes interesse” jfr. Ot.prp.nr. 48 s. 217.

⁵² Melheim, Hundelovboka, s. 95 som henviser til Andenæs, Alminnelig strafferett 3. Utg. s. 158-159.

og en liten puddel. Hvilke(n) forsvarshandling som fremstår som nødvendig i de nevnte tilfeller, vil nok bli vidt forskjellig.

I tillegg skal man også ta hensyn til ”den angrepnes interesse”. I straffelovens § 48 brukes begrepet ”rettskode”. I ny strl. jfr. § 18, benyttes begrepet ”interesse”. Av straffelovens forarbeider fremgår det at bestemmelsens tar sikte på å videreføre hovedinnholdet i strl. § 48.⁵³ Begrepet ”interesse” kan derfor forstås som ”rettskode”. Dette må peke tilbake på hvilket rettskode som trues. Der vil det i denne vurderingen selvsagt ha stor betydning om det truede rettskode er et menneske eller et dyr.

I vurderingen av ”rettskode” vil verdien være et moment.⁵⁴ Et menneske vil selvsagt regnes for det viktigste ”rettskode” og det kan ikke settes noe verdi her. I forhold til dyr vil imidlertid momentet ha betydning. Også dyr kan være vanskelig å verdsette økonomisk, og da spesielt dyr som er fredet, og kjæledyr som det er knyttet sterke følelser til. I forhold til kjæledyr, har Norge tilsluttet Kjæledyrkonvensjonen av 13.11.1987. Denne konvensjonen gir kjæledyrene et spesielt vern, og dette må kunne få betydning også i vurderingen av hundelovens bestemmelse.⁵⁵ At kjæledyr er et viktig rettskode som eieren normalt vil ha en sterk binding til, i motsetning til eierløse dyr, må kunne få betydning ved tolkningen av ”den angrepne interesse” jfr. § 14 annet ledd, siste punkt.

Også andre forhold vil kunne ha relevans i forsvarlighetsvurderingen. I straffelovens forarbeider fremgår det at hvis for eksempel *”eieren har unnlatt å passe på en hund som det tidligere har vist seg at man ikke kan stole på”* kan det ha betydning for vurderingen.⁵⁶ Se for øvrig hundelovens § 3 som nå har lovfestet et generelt aktsomhetskrav for hundeholder, og hundeholders avvergeplikt i § 14 første ledd.

⁵³ Ot.prp.nr. 90 (2003-2004) s. 206.

⁵⁴ NOU 1992:23 s. 94.

⁵⁵ Det fremgår av kjæledyrkonvensjonens art. 3 nr.1 at «Ingen må utsette et kjæledyr for unødvendig smerte eller lidelse. Se også art. 11 i forhold til avlivning.

⁵⁶ NOU 1992:23 s. 94.

8 Særreglene i hundelovens § 14 tredje ledd

8.1 Innledning

Jeg vil nå gå over til å behandle særreglene i hundelovens § 14 tredje ledd, litra a - d. Som nevnt innledningsvis vil disse i mange tilfeller rekke lenger enn det som følger av den generelle nødvergeretten. Hvor dette er aktuelt vil det bli påpekt. Jeg vil behandle lovens vilkår i den rekkefølge de fremkommer i lovteksten.

At særreglene skal gjelde foran den generelle regel i § 14 annet ledd, fremgår av innledningsordene til § 14 tredje ledd.

8.2 Hundelovens § 14 tredje ledd, litra a

Det fremgår av § 14 tredje ledd litra a første punkt at:

“Ved pågående eller nært forestående angrep mot en person kan enhver gjøre det inngrep mot hunden som fremstår som nødvendig for å avverge skade. Dette fritar ikke den som helt eller delvis har provosert et angrep, fra straffansvar eller erstatningsansvar».

I motsetning til den generelle regel i § 14 annet ledd, gjelder litra a kun i forhold til angrep på personer.

Bestemmelsen gir rett til å gripe inn mot en hund som har påbegynt et angrep jfr. “pågående”, og i situasjoner hvor det forventes at det vil foreligge et angrep jfr. “nært forestående”.

8.3 «Nært forestående angrep»

En nærmere definisjon på hva som ligger i ”nært forestående” fremgår ikke av lovens forarbeider. En naturlig forståelse av begrepet tilsier imidlertid at det må være en slik nærhet i tid og sted at et angrep fremstår som meget sannsynlig. Ved vurderingen av et ”nært forestående” angrep kan det være naturlig å se hen til de vurderinger som foretas ved såkalt preventivt nødverge på strafferettens område jfr. strl. § 48.

Preventiv nødverge vil si at man foretar en nødvergehandling før angrepet rent faktisk er påbegynt.⁵⁷ Hvor tidlig en nødvergehandling kan foretas, vil bero på en avveining av angrep- og

⁵⁷ Dørre, Krav til nødssituasjonen ved preventivt nødverge s. 9.

forsvarshandlingen.⁵⁸ Spørsmålet blir da hvor “nært forestående” angrepet må være. At det bare foreligger en “mulighet” for et angrep er etter straffelovens forarbeider ikke tilstrekkelig.⁵⁹

Ved vurderingen av om et angrep er “nært forestående” vil det være vesentlig hvor stor sannsynlighet det er for at et angrep vil finne sted. Dette vil selvsagt bero på en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle. I straffelovens forarbeider er det vektlagt en del momenter som knytter seg til hvor tidlig man kan foreta en nødvergehandling.⁶⁰ I forhold til momenter som knytter seg til angrepet, fremgår det at man må se hen til sannsynligheten av at det vil komme et angrep, hvor lang tid står igjen før angrepet kommer, og hvilke andre handlingsalternativer som finnes. For eksempel om det vil være tid til å kontakte politiet, eventuelt om man har mulighet for å flykte.⁶¹

Når det gjelder momenter som knytter seg til forsvaret, må man se hen til hvor alvorlig det fryktede angrepet er, og hvor alvorlig følgene av forsvaret vil bli. Det kan se ut som om straffelovkommisjonen har sett for seg en proporsjonalitetsvurdering.⁶² Jo mer alvorlig angrepet vil bli, desto mer alvorlig forsvarshandling kan tillates. Disse momentene må sees i sammenheng.

Dersom det for eksempel er svært liten tid til rådighet, må man antakelig godta at forsvarshandlingen kan medføre større skade enn det som det var grunn til å regne med at angrepet i en slik situasjon vil kunne medført. Straffelovskommisjonens momenter er skrevet med henblikk på forsvarshandlingen mot mennesker. Momentene må derfor sees tilpasset angrep fra hund.

I forhold til hundelovens § 14, står selvsagt menneske i en særstilling når man skal vurdere forsvarshandlingen. Et menneske er det viktigste retts gode og står i prioritet over hunden. Et menneske vil derfor alltid ha adgang til å nytte de forsvarshandlinger som er nødvendige for å avverge for eksempel skade.

Dette innebærer at den forsvarshandlingen man foretar i praksis vil kunne medføre større skade enn den skade hunden kunne medført. At loven skal tolkes slik fremgår uttrykkelig av forarbeidene hvor det fremgår at ” *Det bør imidlertid være adgang til å nytte de forsvarshandlinger som er nødvendige for å avverge f.eks et hundebitt, selv om hundebittet i seg selv etter omstendighetene må*

58 NOU 1992:23 s. 95.

59 NOU 1992:23 s. 95.

60 NOU 1992:23. s 95.

61 NOU 1992:23 s. 95.

62 NOU 1992:23 s. 95.

*vurderes som en mindre skade enn skaden som voldes på hunden for å stanse bittet.*⁶³

8.3.1 Subjektiv eller objektiv bedømmelse av om det foreligger et nært forestående angrep?

Videre oppstår spørsmålet om man skal legge til grunn en objektiv eller subjektiv vurdering av faresituasjonen. Forarbeidene har ikke uttalt seg om dette spørsmålet og det kan da være naturlig å falle tilbake på generelle betraktninger. Etter straffelovens § 48 om nødverge, skal det legges til grunn en objektiv vurdering av om vilkårene for lovlig nødverge er oppfylt.⁶⁴

Det kan være vanskelig til å ta stilling til om det objektivt sett foreligger et ”nært forestående angrep”. Om man står ovenfor et nært forestående angrep eller bare en aggressiv hund som vil markere ved å knurre og reise bust, vil naturligvis være vanskelig å vite. Den handling som foretas må imidlertid fremstå som ”nødvendig for å avverge skade” jfr. § 14 tredje ledd, litra a. Det avgjørende må derfor bli om den angrepnes forsvarshandling fremstår som nødvendig, uavhengig av hva som objektivt sett fremstår som riktig.

En slik forståelse samsvarer også med det som fremgår av lovens forarbeider hvor det fremgår at *”nødvendighetsvilkåret gjør at den faktiske forskjellen mellom pågående og nært forestående angrep får betydning i forhold til nødvendighetsvilkåret og gjør at det i praksis blir forskjell på hvilke forsvarshandlinger som lovlig kan brukes mot hunden”*.⁶⁵

For eksempel kan det tenkes at man ved et ”nært forestående angrep” kan komme seg unna ved å ty til flukt, eller komme seg unna på annen måte. Flukt kan ved nødverge i visse situasjoner være det rette alternativ fremfor å forsvare seg, til tross for Augdahls kategoriske utsagn om at ”Flugt er det motsatte av forsvar, og til feighet er man ikke forpliktet”.⁶⁶ Imidlertid må det da forutsettes at flukt fremstår som et trygt alternativ. I straffelovens forarbeider fremgår det også at man vil være forpliktet til å flykte hvis alternativet ellers er å skade eller drepe et annet menneske.⁶⁷ Dette må imidlertid sees tilpasset skade eller avlivning på hund, slik at vurderingen av fluktalternativet etter § 14 tredje ledd litra a, vil bli vesentlig forskjellig.

Imidlertid må det forhold at flukt fremsto som det rette alternativ, medføre at et inngrep mot hunden ikke kan anses som nødvendig og heller ikke lovlig.⁶⁸ Det samme gjelder dersom man bruker

⁶³ Ot. prp.nr. 48 (2002-2003) s. 130.

⁶⁴ Andenæs s. 148 - 149.

⁶⁵ Ot.prp. nr. 48 s. 130.

⁶⁶ Augdahl, Nødverge s. 78-79.

⁶⁷ NOU 1992:23 s. 97.

⁶⁸ Ot.prp.nr. 48 s. 130.

hardere forsvarsmidler enn det som fremstår som nødvendig.⁶⁹

I en konkret sak kan det være vanskelig å skille mellom den angrepnes feiloppfatninger og uaktsomme vurderinger. Den angrepnes oppfatning av situasjon, betegnes gjerne som ”faktisk villfarelse” jfr. strl. § 42. Denne bestemmelsen vil bli behandlet nedenfor under punkt 13.

8.4 Hvem har inngrepsrett, eventuelt plikt til å gripe inn?

Det fremgår videre av § 14 tredje ledd litra a, at ”enhver” kan gripe inn for å gjøre det som er nødvendig for å avverge skade. Dette svarer også til gjeldende rett, hvor enhver kan utøve nødverge også på vegne av andre jfr. strl. § 48. Er man for eksempel vitne til at en hund angriper eller er i ferd med å angripe et menneske, har man samme rett til nødverge som om man selv hadde vært utsatt for angrep.⁷⁰

I noen tilfeller vil man også ha en plikt til å gripe inn for å avverge skade. For en hundeholder⁷¹ fremgår denne ”plikten” av § 14 første ledd. At man som hundeeier har en avvergelsesplikt eller hjelpeplikt er ikke nytt ved hundelovens vedtagelse. Denne plikten kan utledes både etter vanlige sivilrettslige⁷² og strafferettslige⁷³ regler. En plikt til å gripe inn kan også følge av tilknytning til den som blir angrepet, ikke til hunden. For eksempel vil en ansatt i en barnehage ha plikt til å forsvare barna mot en angripende eller aggressiv hund.⁷⁴

8.5 Når angrepet helt eller delvis er «fremprovosert»

Har den angrepne person helt eller delvis fremprovosert angrepet, vil et inngrep mot hunden ikke fritta fra straffansvar eller erstatningsansvar jfr. § 14 litra a, siste punkt. Etter departementets syn burde dette komme klart til uttrykk i loven.⁷⁵ Jeg er enig i den vurderingen. Den uttrykker klart og tydelig at en ikke fritt skal kunne gripe til forsvarshandlinger mot hunden, når den angrepne helt eller delvis er skyld i angrepet. Et slikt prinsipp følger også av den generelle nødvergeregelen i straffelovens § 48.⁷⁶

⁶⁹ Ot.prp.nr. 48 s.130.

⁷⁰ NOU:1992:23 s. 93.

⁷¹ Hvem som defineres som hundeholder fremgår av lovens § 2 a. Det fremgår av denne bestemmelsen at det ikke bare er hundeeier, men også andre som tar hånd om hunden ”for kortere eller lengre tid”. Definisjonen innebærer bl.a. at innehaveren av en kennel der hunden er plassert, og også en som uten vederlag lufter hunden for eieren, vil være å anse som hundeholder. Rent tilfeldig kontakt med hunden vil ikke medføre at vedkommende blir betraktet som hundeholder, men en som tar opp hunden for å bringe den til eieren, vil ha en aktsomhetsplikt etter § 4.

⁷² Lov om skadeserstatning av 13 juni nr. 26. 1969 § 1-5.

⁷³ Straffeloven av 22. Mai nr. 6 1901 § 354 første ledd nr. 2, 3/12/07 nr. 3 og 4.

⁷⁴ Ot.prp.nr. 48 s. 106.

⁷⁵ Ot.prp.nr. 48 s. 130.

⁷⁶ Andenæs, Alminnelig strafferett (5.utg.) s. 164.

At man kan utøve nødverge også i tilfeller hvor angrepet er fremprovosert følger også av den generelle nødvergebestemmelsen i strl. jfr. § 48. Imidlertid vil det forhold at den angrepne selv er skyld i angrepet, få betydning for hvor langt man kan gå i å forsvare seg.⁷⁷

9 Hundelovens § 14 tredje ledd, litra b

9.1 Inngrepsretten i forhold til tamrein, husdyr og hunder.

Det fremgår av § 14 tredje ledd, litra b at:

”Når en hund jager eller angriper tamrein eller husdyr som beiter lovlig, eller når hunden uprovosert angriper en annen hund, kan det utsatte dyrets eier, innehaver eller den som passer dyret, gjøre det inngrep mot hunden som fremstår som nødvendig for å avverge skade, så sant inngrepet ikke går lenger enn nødvendig og ikke utover det forsvarlige. Denne bestemmelsen kan ikke påberopes når det dyret som blir jaget eller angrepet, urettmessig er kommet inn på eiendom som hundeholderen disponerer”.

I forhold til tamrein og husdyr likestiller loven jaging og angrep jfr. ordet “eller” i § 14 tredje ledd, litra b, første punkt. Skillet er således i denne sammenheng uten betydning. Jaging og angrep må i denne sammenheng gis samme innhold som etter § 14 annet ledd, jfr.punkt 7.1.1.

9.2 Angrep eller jaging på tamrein eller husdyr

Hva som skal defineres som husdyr er ”storfe, sau, geit, hest gris og fjærkre” jfr. § 2 c. Disse artene i tillegg til tamrein og angrep på hund, har med dette fått en særbeskyttelse i den forstand at man ved et eventuelt inngrep ikke trenger å ta hensyn til dyrets økonomiske verdi.⁷⁸

Det fremgår ikke uttrykkelig av loven, men det kan utledes av lovens ordlyd at husdyr i denne sammenheng må forstås som dyr som holdes som ledd i næring, dog med unntak for hest. I Stortingets kommentarer fremgår det at man ikke har ønsket en utvidelse av de arter som hadde vern etter bufeloven.⁷⁹ Etter den nå opphevede bestemmelsen i bufelovens § 2, fremgikk det klart av forarbeidene at bestemmelsen kun tok sikte på vern for husdyrhold som ledd i næringsutøvelse.

Etter de alminnelige reglene i straffeloven §§ 47 og 48 ville man i mange tilfeller hatt en snevrere forsvarsrett fordi en avveining mellom hundens verdi og det angrepne dyrets verdi får betydning.

⁷⁷ Ot.prp. nr.90 (2003-2004) s. 420.

⁷⁸ Ot.prp.nr. 48 (2002-2003) s. 130.

⁷⁹ Innst.O nr. 91 (2002-2003) s. 16.

Til illustrasjon kan nevnes en svensk dom inntatt i NJA 1988:88 s 495 flg. som viser hvordan den økonomiske avveiningen kan få betydning. I dommen var en økonomiske verdifull jakthund kommet inn i en geitegård og hunden hadde der gått til angrep på noen dverggeiter. Eieren av dverggeitene drepte hunden for å stanse angrepet. Dette medførte at han ble straffet og idømt erstatningsansvar, da hundens økonomiske verdi var større enn geitenes økonomiske verdi.⁸⁰

Etter hundelovens vedtagelse må det imidlertid legges til grunn at kravet om betydelig interesseovervekt jfr. § 47 nå er blitt modifisert, slik at den økonomiske vurdering av det angrepne og den som angriper, nå kun vil være et moment i vurderingen av «den angrepnes interesse».⁸¹

Videre fremgår det av forarbeidene til denne bestemmelsen at i de tilfeller hvor en hund angriper et kjæledyr, medregnet andre hunder, skal bestemmelsen ikke åpne for å skade eller avlive hunden uten at den direkte angriper.⁸² Det er noe uklart hva departementet har ment med den uttalelsen. Det kan virke som om tanken har vært at også andre dyr skal ha beskyttelse i situasjoner hvor det foreligger et "direkte angrep". Imidlertid er lovens ordlyd klar. Bestemmelsen gir beskyttelse for "tamrein" og husdyr som nevnt i lovens § 2 c, og hunder. Dette innebærer at i tilfeller hvor hunden går til angrep eller jager andre dyrearter, må inngrep mot hunden vurderes etter den generelle regel i § 14 annet ledd som gjelder for "dyr" generelt.

Det er ikke helt enkelt å se hva som blir forskjellen mellom den generelle regel i § 14 annet ledd og §14 tredje ledd, litra b, i tilfeller hvor hunden angriper dyr. Etter § 14 annet ledd, og tredje ledd litra b, er vilkårene at hunden "jager eller angriper" og inngrepet mot hunden må ikke gå lenger enn "nødvendig" og ikke utover det "forsvarlige".

Det fremgår imidlertid av annet ledd at angrepet må være "urettmessig". Imidlertid kan det samme utledes av tredje ledd litra b, da dyrene må beite "lovlig". Beiter dyrene lovlig, vil med andre ord jaging eller angrep fra hundens side være "urettmessig". Slik jeg ser det vil det derfor i praksis få liten betydning om inngrepet mot hunden vurderes etter § 14 annet ledd, eller § 14 tredje ledd litra b.

⁸⁰ Se Rt. 1978 s. 553 som gjaldt angrep fra isbjørn mot hund. Høyesterett fremholdt her at strl. § 48 «i en viss utstrekning må få analogisk anvendelse» og videre at «Straffrihet kan således foreligge selv om det gode som reddes ikke har en betydelig verdi i forhold til det som ofres ved nødhandlingen,...»

⁸¹ NOU 1992:23 s. 94, og ovenfor under punkt. 7.8.1. hvor dette vilkåret er nærmere behandlet.

⁸² Ot.prp. s. 131.

9.3 Inngrep i tilfeller hvor hunden ”jager”

Videre ser man at også ”jaging” gir rett til inngrep mot hunden hvor den jager tamrein eller husdyr.

Det fremgår av forarbeidene at denne bestemmelsen burde begrenses til å gjelde tamrein og husdyr i tilfeller hvor jaging er aktuelt. Man ønsket ikke å åpne for inngrep i forhold til andre dyr, og det fremgår klart og tydelig av hundelovens forarbeider, at det er ”ingen grunn til å ha en regel som kan bli forstått slik at den åpner for å avlive en hund som jager en katt”.⁸³

At også ”jaging” i visse tilfeller skulle gi rett til inngrep, er i forarbeidene begrunnet med at jagingen ”kan i seg selv være belastende for det andre dyret, og det kan være forstadiet til et angrep”.⁸⁴ Det vil imidlertid være meget vanskelig å forutse utfallet av en jaging. I mange tilfeller vil en hund jage uten at dette medfører en fare. Departementet ønsket derfor ikke å foreslå en regel som generelt åpner for å skade eller avlive en hund som jager et annet tamdyr.⁸⁵

9.4 Angrep på annen hund

Når det gjelder angrep på annen hund, har skillet mellom ”jaging” og angrep” betydning. Det fremgår av loven at det bare er et ”uprovosert” angrep som gir rett til inngrep mot hunden. Hvordan begrepet ”uprovosert” skal forstås fremgår imidlertid ikke av forarbeidene. Begrepet ble inntatt i loven under stortingsbehandlingen, og det foreligger ingen nærmere redegjørelse for begrepets innhold.⁸⁶

Hvilke handlinger som skal kunne kvalifiseres som en provokasjonshandling, er det vanskelig å si noe konkret om. I relasjon til hundeloven er det imidlertid naturlig å kreve at provokasjon må bestå i en aktiv handling. Hvilke handlinger som konkret skal omfattes er mer uklar.

Imidlertid kan ikke bjeffing og det å reise bust sies å være en provokasjon som gjør et angrep rettmessig i lovens forstand. Det må kunne oppstilles et krav om det må være tale om en kvalifisert provokasjon. Er terskelen lav for hva som skal defineres som en provokasjonshandling, vil dette kunne medføre urimelige utslag. Det vil for eksempel være klart urimelig hvis en liten puddel som bjeffer mot en schaefer skal sies å ha provosert schæferen slik at den angrepne hunds eier ikke skal ha rett til å gripe inn. Det må derfor kunne oppstilles et krav om en provokasjon må være noe mer enn det som kan karakteriseres som vanlig opptreden i møte mellom to hunder.⁸⁷ På den annen side

⁸³ Ot.prp. s. 131.

⁸⁴ Ot.prp. s. 131.

⁸⁵ Ot.prp. nr. 48 s 131.

⁸⁶ Innst.O. nr. 91 (2002-2003) s. 37.

⁸⁷ Hundelovboka s 88.

kan man spørre om det er ønskelig med en situasjon der eieren av en hund som blir angrepet, ikke skal kunne redde egen hund, fordi ens egen hund har opptrådt provoserende.

I tilfeller hvor det foreligger en provokasjon, vil man ikke ha rett til å gripe inn etter særbestemmelsen i § 14 tredje ledd litra b. I slike tilfeller må man falle tilbake på den generelle regel i § 14 annet ledd. En provoserende holdning vil ikke være tilstrekkelig til at et angrep vil kunne anses som ”rettmessig” etter § 14 annet ledd, slik at denne bestemmelsen vil være anvendelig.

9.5 Inngrepet må fremstå som ”nødvendig” og ”forsvarlig”

Bestemmelsen gir imidlertid ikke rett til å gå lenger i forsvaret enn det som er “nødvendig” for å avverge skade. Dette innebærer at hvis for eksempel en jagende hund kan stanses ved hjelp av å oppta den, vil det ikke være straffritt å skade eller avlive hunden. Avlivning kan heller ikke sies å være nødvendig hvis hunden i kraft av sin størrelse og styrke utgjør en så liten fare at den ikke er i stand til å ”skade” jfr. § 14 tredje ledd, litra b.

Videre må det ikke gå utover det “forsvarlige”. Det er noe uklart ut i fra lovens formulering hva det forsvarlige referer seg til, men skal man først foreta en forsvarlighetsvurdering, er det naturlig å legge til grunn en totalvurdering av situasjonen. Det vil si at en eventuell avlivning i forhold til hunden må fremstå som forsvarlig, men inngrepet må også fremstå som forsvarlig i forhold til omgivelsene. Hvis for eksempel et inngrep mot hunden medfører bruk av våpen, må den faren som oppstår ved bruk av skytevåpen, nødvendigvis trekkes inn i forsvarlighetsvurderingen.

I straffelovskommisjonens utredning fremgår det at i forsvarlighetsvurderingen skal handlingen bedømmes ut i fra en etisk vurdering.⁸⁸ Det samme må kunne legges til grunn etter hundeloven. For øvrig vises det til punkt 7.1.5 ovenfor, hvor forsvarlighetskravet er nærmere behandlet.

9.6 Hvem kan gripe inn i situasjoner som nevnt i § 14 annet ledd, litra b

Det fremgår av bestemmelsen at inngrepsretten mot den jagende eller angripende hund er begrenset til å gjelde “dyrets eier, innehaver eller dem som passer dyret” jfr. § 14 litra b. I det opprinnelige høringsutkastets § 7 tredje ledd, var ”enhver” gitt rett til å gripe inn i situasjoner som nevnt i § 14 annet ledd litra b.⁸⁹ Dette forslaget møtte imidlertid så mye motstand fra høringsinstansene, at personkretsen ble innsnevret til kun å omfatte ”eier”, ”innehaver eller den som passer dyret”. Imidlertid er det ikke gitt noen nærmere forklaring i forarbeidene eller innstillingen om de forskjellige begrepene innhold.

⁸⁸ NOU 1992:23s. 96.

⁸⁹ Uttalelse fra Fuglehundklubbens forbund, jfr. Ot.prp.nr. 48 (2002-2003) s. 125.

Når det gjelder vilkåret ”dyrets eier” er det uproblematisk. Hvem som skal defineres som ”innehaver” eller ”den som passer dyret” åpner imidlertid for flere tolkninger. Begrepene synes tildels å overlappe hverandre. En naturlig forståelse av «innehaver» er at man har hunden i sin varetekt, uten at det foreligger noen eiendomsoverdragelse. Forarbeidene har ikke uttalt seg direkte om dette spørsmålet. Det kan imidlertid være hensiktsmessig å se hen til hundel. § 2 a som har definert hvem som er «hundeholder». Det fremgår av denne bestemmelsen at *«hundeholder er «den som eier eller har tatt omsorg for hund eller hånd om en hund for kortere eller lengre tid».*

Definisjonen innebærer bl.a. at innehaveren av en kennel der hunden er plassert, og også en som uten vederlag lufter hunden for eieren, vil være å anse som hundeholder.⁹⁰ Definisjonen synes dekkende i forhold til vilkårene «innehaver» og «den som passer dyret». Rettsteknisk vil det være en fordel å legge til grunn lovens definisjon jfr. § 2 a. Hvordan den nærmere grensen skal trekkes, vil nok etter hvert bli fastlagt i rettspraksis.

9.6.1 Vilåret «beiter lovlig»

Videre vil retten til å gripe inn mot hunden være betinget av at dyrene ”beiter lovlig”. Beiteområdet vil være et avgrenset område, og husdyr eller tamrein som oppholder seg utenfor dette beiteområdet, kan da ikke sies å beite lovlig. Disse dyrene vil derfor ikke være beskyttet av regelen i § 14 tredje ledd, litra b. Dette ble også påpekt av komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti, som ga uttrykk for at *”Det synes videre lite rimelig at husdyr skal være uten den beskyttelse mot hund bokstav b kan gi, bare fordi det er kommet inn på grunn hvor de ikke har beiterett”*.⁹¹ Jeg er enig i denne vurderingen. Vilåret kunne med fordel vært sløyfet. Det burde være tilstrekkelig at bestemmelsen ikke kan ”påberopes når det dyret som blir jaget eller angrepet, urettmessig er kommet inn på eiendom som hundeholderen disponerer” jfr. § 14 tredje ledd, litra b, siste punkt.

Når det gjelder den personkrets som er gitt rett til inngrep, må det normalt antas at de vil vite hvor dyrene har rett til å beite. Dersom «enhver» skulle ha rett til inngrep mot hunden, ville vilåret om at dyrene beitet lovlig få liten betydning. «Enhver» vil ikke ha forutsetning for å vite om dyrene beitet lovlig, og dette igjen ville kunne medføre at man skadet/avlivet en hund som kanskje ikke det angrepne dyr eier ville ønsket. Det angrepne dyrs eier ville dermed kunne fått assistanse som han slett ikke ønsket.

⁹⁰ Rundskriv JD – G-17/2003 kap. 2.

⁹¹ Innst. O .nr. 91 (2002-2003) s. 21.

I litra b, siste punkt, fremgår det videre at bestemmelsen ikke kommer til anvendelse hvis dyret som blir jaget eller angrepet urettmessig er kommet inn på eiendommen som hundeholderen disponerer. Begrepet “urettmessig” må tolkes slik at dyret ikke har rett til å oppholde seg på det aktuelle området. Et lovlig opphold vil for eksempel være om det foreligger samtykke fra hundeholder, eventuelt ferdselsrett, beiterett etc.

10 Hundelovens § 14 litra c

10.1 Innledning

Hundel. § 14 litra c, regulerer tilfeller hvor hund ved «direkte angrep på hjortevilt» kan gi rett til inngrep. Det fremgår følgende av lovens ordlyd:

”Når båndtvang gjelder, kan grunneier, noen som opptrer på dennes vegne, eller jakt- og fangstberettigede, avlive en hund ved direkte angrep på hjortevilt, likevel ikke en hund som er i aktiv bruk som ettersøkshund etter sykt eller såret vilt”.

10.2 Vilåret «direkte angrep»

Bestemmelsen gir rett til å avlive en hund dersom det foreligger et ”direkte angrep på hjortevilt”. Denne bestemmelsen avløser viltl. § 53 tredje ledd, første punktum. Etter viltl. § 53 tredje ledd, første punkt, var avlivningsretten knyttet til vilkåret ”påtreffes jagende”. Det fremgår av innstillingen at meningen med å benytte ”direkte angrep” jfr. hundel. § 14 tredje ledd, litra c, fremfor ”påtreffes jagende” jfr. viltl. § 53 tredje ledd, var at avlivningsadgangen skulle snevres inn.⁹²

Spørsmålet er om det ikke er akkurat det motsatte som har skjedd. Etter viltl. § 52 annet ledd, hadde man rett til å avlive hunden hvis den i ekstraordinær båndtvangstid påtreffes jagende etter hjortevilt jfr. viltl. § 53 tredje ledd. Forutsetningen var imidlertid at man først måtte prøve å ”oppta hunden” jfr. viltl. § 53 tredje ledd. En slik forutsetning fremgår ikke av hundel. § 14 litra c. Etter denne bestemmelsen er det gitt en ubetinget rett til avlivning. Det stilles ikke noe krav om at avlivningen skal fremstå som nødvendig, slik som ved øvrige inngrep etter hundeloven.

Slik bestemmelsen nå fremtrer kan den sees på som en utvidelse av den alminnelige nødrettsregelen, fordi det ikke stilles krav om noen forholdsmessighetsvurdering mellom den skade hjorteviltet utsettes for, og den skade som voldes ved at hunden blir avlivet.

⁹² Innst. O. nr. 91 (2002-2003) s. 21.

Skal loven tolkes etter sin ordlyd, vil dette åpne for avlivninger som strengt tatt ikke er nødvendig. Dette samsvarer dårlig med det synspunkt at meningen med hundelovens § 14 tredje ledd litra c, var å at avlivningsadgangen skulle snevres inn i forhold til viltl. § 53 tredje ledd.

Den kateogiske utformingen bestemmelsen nå har fått, gjør at den har visse likhetstrekk med den nå opphevede bufelovens § 2 annet ledd. Etter bufelovens § 2 annet ledd, kunne avlivning foretas selv om det ikke hadde vært noen konkret fare for angrep på bufeet. Det var tilstrekkelig at hunden ”påtreffes uten ledsager” i en strekning hvor bufeet hadde lov til å beite. Etter denne bestemmelsen var det ikke noe vilkår at inngrepet skulle fremstå som forholdsmessig. I rettspraksis har denne bestemmelsen blitt tolket strengt etter ordlyden jfr. Rt. 1973 s. 1233, hvor Høyesterett uttalte at bestemmelsen i noen tilfeller kan føre til resultater som føles støtende, men dette må lovgiver forutsettes å ha regnet med.

Lovens ordlyd er klar, jfr. § 14 tredje ledd litra c. Det kreves ingen forholdsmessighetsvurdering, så lenge det foreligger et ”direkte angrep”. I tilfeller hvor det foreligger motstrid mellom lovtekst og forarbeider, følger det av de alminnelige rettskildeprinsipper at lovteksten veier tyngre enn forarbeidene.⁹³ Det finnes imidlertid eksempler fra rettspraksis hvor Høyesterett har lagt avgjørende vekt på uttalelser i forarbeidene⁹⁴.

At forarbeidene til hundeloven er klar på at bestemmelsen skulle føre til en innskrenking i avlivningsretten, taler for å innfortolke et nødvendighetsvilkår i forhold til avlivningsretten etter § 14 annet ledd litra c.

I Rt. 1999 s. 114 uttalte Høyesterett om bufeloven § 2 tredje ledd jfr. første ledd, at bestemmelsen ikke gir anvisning på noen forholdsmessighetsvurdering, og at «*Et slikt forholdsmessighetskrav vil heller ikke - trolig med en reservasjon for mer ekstreme tilfeller - kunne innfortolkes i bufeloven*». Hvor streng ordlydsfortolkning rettspraksis vil legge til grunn i forhold til § 14 tredje ledd litra c gjenstår å se.

Når det gjelder vilkåret ”direkte angrep” fremgår det av forarbeidene at “der situasjonen tydelig **fremstår** (min utheving) slik at hunden vil nedlegge, skamfere eller såre viltet om den får det til, eller allerede er i gang med det” skal anses som et “direkte angrep”.⁹⁵ At angrepet allerede er i gang

⁹³ Torstein Echoff, Rettskildelære 5 utg. s 82.

⁹⁴ Rt. 1970 s. 417 og Rt. 1978 s. 991.

⁹⁵ Ot prp. nr. 48 s.131.

er klart et direkte angrep.

Imidlertid er det vanskeligere å forstå at også situasjoner som ”fremstår” som om det vil komme et angrep skal anses som et ”direkte angrep”. Begrepet ”direkte angrep” trenger da ikke å være påbegynt, det er tilstrekkelig at det ”tydelig fremstår” som at et angrep vil finne sted. Dette gjør det vanskelig å forstå hva som ligger i lovens øvrige begreper hvor ”nært forstående angrep” og ”pågående angrep” er benyttet. Det kan her være hensiktsmessig å se hen til om begrepet knytter seg til angrep på dyr eller mennesker. Når det gjelder vilkåret ”nært forstående angrep” er dette benyttet i § 14 tredje ledd litra a, som gjelder angrep på mennesker. Det er naturlig at man her har en vidtgående rett til å forsvare seg også i tilfeller hvor angrepet ikke er påbegynt.

For å få en nærmere forståelse av hva som ligger i begrepet ”direkte angrep” i forhold til dyr, kan det være hensiktsmessig å se hen til viltlovens § 11 annet ledd, som regulerer inngrepsretten ved angrep fra vilt på bufe eller tamrein. Det fremgår av viltl. § 11 annet ledd at ”eieren, eller noen som opptrer på eierens vegne” kan ”felle vilt under direkte angrep på bufe og tamrein”. Formuleringen «under direkte angrep» kom inn i viltloven § 11 i 1993 og innebar en innskrenkning i fellingsadgangen i forhold til daværende ordlyd fra 1981 hvor vilkåret var ”under fare for direkte angrep”.⁹⁶

Lovendringen ble ansett som nødvendig for å bringe loven i overensstemmelse med Bern-konvensjonen, som ble ratifisert i 1986. Det ble etter lovendringen en betydelig forskjell på vilkårene for nødverge i § 11 første og annet ledd. Komitemerknader i Innst. O. nr. 111 (1992-1993) s. 4 uttaler om bestemmelsen at det *«ikke vil være tilstrekkelig fellingsgrunnlag at det er rovvilt i et bufeområde. Det må gå klart fram at rovviltet har til hensikt å angripe»*. Videre fremgår det av forarbeidene at «ved vurderingen «Under direkte angrep» må dette tolkes noe mer romslig enn det som kan sies å følge av en snever ordfortolkning, men dette må begrenses til tilfeller hvor et angrep er umiddelbart forstående. Uttrykksmåten «i ferd med» å angripe, som ble benyttet i proposisjonen og det som sies i stortingskomiteens innstilling om at rovviltet må ha til hensikt å angripe, taler for at det bare er slike tilfeller som skal henføres under bestemmelsen.

En slik forståelse harmonerer også med forarbeidene til hundel. § 14 tredje ledd, hvor det fremgår av situasjonen at det ”tydelig fremstår” som om et angrep vil finne sted, jfr. avsnittet ovenfor.⁹⁷

⁹⁶ Viltloven § 11 ble endret i lov 11. juni 1993 nr 106 , jf. Stortingets behandling av Ot.prp. nr. 54 (1992-1993).

⁹⁷ Ot.prp. nr. 48 s..131.

Når det gjelder vilkåret ”pågående angrep” fremgår det av forarbeidene at det kan bestå ”i alt fra bitt og glefsing til at en hund griper fatt i, hopper opp på eller truer noen slik at noen for eksempel hindres i å passere”⁹⁸ Hunden har i dette tilfellet foretatt et inngrep. Man ser da at det er et viktig skille mellom ”direkte angrep” og ”pågående angrep”, da det i førstnevnte tilfelle er tilstrekkelig at det ”fremstår” som om et angrep vil finne sted. Om denne forskjellen har vært tilsiktet fra lovgivers side, kan ikke utledes av forarbeidene.

Når det ikke trenger å foreligge et fysisk angrep, kan i verste fall bestemmelsen åpne for avlivninger som er motivert ut i fra andre hensyn enn å beskytte hjortevilt.

10.3 Vilket «båndtvangstid»

Skal avlivning av hunden være rettmessig må angrepet videre ha skjedd i båndtvangstid. Hva angår begrepet ”båndtvangstid” omfatter det både den regulære båndtvangstid, og den utvidede kommunale båndtvang jfr. hundel. § 6, samt båndtvang fastsatt av hensyn til reindriften jfr. hundel. § 7.

10.4 Hvem har inngrepsrett etter § 14 tredje ledd litra c?

Etter høringsforslagets § 7 tredje ledd (nå § 14 tredje ledd litra c) ville ”enhver” hatt rett til inngrep etter denne bestemmelsen. Det fremkom imidlertid massive protester fra høringsinstansene mot at ”enhver” skulle kunne avlive, og departementet kom til at inngrepsretten måtte snevres inn i forhold til det som var foreslått. Bakgrunnen for dette var blant annet at det kunne ”gi enkelte uønskede følger å ha vidtløftende avlivningsregler der hund jager hjortevilt”.⁹⁹

Inngrepsretten ble etter dette lagt til ”grunneier, noen som opptrer på dennes vegne, eller jakt- og fangstberettiget”. Hvem som er grunneier er normalt ikke vanskelig å fastslå. Hvis det er tale om et vanlig sameie, tilligger retten samtlige sameiere. Retten vil antageligvis ikke gjelde den som er bruksberettiget i en allmenning.¹⁰⁰

Tvil kan imidlertid oppstå i forhold til hvem som har avlivningsrett som jakt- eller fangstberettiget. Har man leid jaktretten på åremål, har man utvilsomt en slik rett. Er det midlertid tale om en som har løst et jaktkort, kan han ikke være jakt- eller fangstberettiget i lovens forstand.¹⁰¹

Det kan også oppstå tvil om hvem som kan anses å opptre på grunneieres vegne. I utgangspunktet

⁹⁸ Ot.prp. nr. 48 s. 154.

⁹⁹ Ot.prp. nr. 48 s. 131.

¹⁰⁰ Beverfelt, Hundeeierens lovsamling s. 82.

¹⁰¹ Beverfelt, Hundeeierens lovsamling s. 82.

må grunneier ha gitt vedkommende person en skriftlig eller muntlig fullmakt som må være gitt i forkant av inngrepet.¹⁰² En etterfølgende godkjennelse av grunneier kan ikke gjøre avlivningen lovlig.¹⁰³ I avgjørelsen Rt. 1925 s. 99 som gjaldt i forhold til bufeloven, hadde ikke grunneierens sønn rett til å gripe inn uten fullmakt. Det ble vider uttalt av Høyesterett at det kan medføre sivilrettslig ansvar for grunneier når noen opptrer på hans vegne.

10.5 Unntak ved bruk av hund som er i aktiv bruk som ettersøkshund

Unntak fra denne bestemmelsen er når en ”hund som er i aktiv bruk som ettersøkshund etter sykt eller såret hjortevilt” jfr. § 14 tredje ledd litra c, siste pkt. Om en hund under aktiv bruk som ettersøkshund utilsiktet skulle gå etter annet vilt enn sykt eller såret hjortevilt, skal likevel dette unntaket gjelde.¹⁰⁴

Det som er problematisk med dette unntaket er at den som har inngrepsrett, ikke nødvendigvis er klar over at hunden er i bruk som ettersøkshund. Foretar man en avlivning i et slikt tilfelle vil avlivningen anses som urettmessig, og kan medføre at man blir dømt for skadeverk og brudd på dyrevernloven. Her som ellers skal imidlertid enhver bedømmes utfra sine egne forutsetninger jfr. Strl. § 42 og punkt 13 nedenfor.

11 § 14 tredje ledd litra d

11.1 Innledning

Denne bestemmelsen tar sikte på å sikte på den situasjon at hunden allerede har voldt skade, nærmere bestemt vesentlig skade på person, tamrein, husdyr, hunder eller hjortevilt. Her kan enhver avlive hunden.

Bestemmelsen lyder som følger:

”Enhver kan på stedet avlive en hund som påtreffes i umiddelbar forbindelse med at den har påført en person vesentlig skade, dersom hunden fortsatt utgjør en klar fare. Det samme gjelder hvis hunden har voldt vesentlig skade på tamrein, husdyr, hunder eller hjortevilt, dersom ikke det skadete dyret urettmessig var kommet inn på eiendom som hundeholderen disponerer.”

¹⁰²Jfr. Rt. 1980 s. 549.

¹⁰³Jfr. Rom. s. 274, Andenæs, Alminnelig strafferett, 5. utg. 2004 s. 203 hvor det fremgår at Gjerningsmannens tro på at det ville bli gitt samtykke neppe kan være straffriende, Mæland, Innføring i alminnelig strafferett, 3. utgave 2004 s. 110, som uttaler at heller ikke et etterfølgende samtykke vil kunne godtas som straffrihetsgrunn.

¹⁰⁴Ot.prp. nr. 48 s. 131.

Etter lovens ordlyd har man rett til å foreta et inngrep etter at angrepet er avsluttet. Dette er en klar utvidelse av nødvergeretten, i den forstand at man kan foreta inngrep når angrepet er avsluttet.

Første punkt inneholder flere vilkår som må være oppfylt før ”enhver” har rett til å avlive hunden. For det første må hunden ”påtreffes i umiddelbar forbindelse” etter at den har påført en person ”vesentlig skade”. Hva som skal forstås med ”umiddelbar forbindelse” fremgår ikke forarbeidene. En naturlig forståelse av dette vilkår, er imidlertid at angrepet nylig er avsluttet. Det må derfor kunne legges til grunn at lovgiver har ment at det må foreligge en nærhet i tid fra angrepet fant sted til hunden blir avlivet, for at dette vilkåret skal være oppfylt.

I tillegg oppstiller loven et vilkår om ”vesentlig skade” og at hunden fortsatt må ”utgjøre en klar fare”. Jeg vil nedenfor behandle disse vilkårene i nevnte rekkefølge.

11.2 «Vesentlig skade»

Det fremgår at ”vesentlig skade på person” er ”skader som anses som legemsbeskadigelser etter strl. § 229. Hva som skal regnes som en ”legemsbeskadigelse”¹⁰⁵ etter strl. § 229 må vurderes skjønnsmessig, hvor en rekke momenter kommer inn. Sentralt i denne vurderingen er skadens varighet og omfang. Ved sårskader vil særlig lokalisering av såret ha betydning. Blåmerker og risp vil imidlertid ikke være tilstrekkelig, med mindre de er særlig omfattende. Ved kuttskader, vil man normalt anse det som en skade dersom det må sys med mer enn 2-3 sting og i tilfeller hvor skaden er lokalisert i ansiktet skal det mindre til for å anse det som en skade.¹⁰⁶

Er skaden varig skal det ikke mye til før det anses som en legemsbeskadigelse. Ved flere småskader vil det avgjørende være om det samlet sett kan sies å være en skade. Videre vil skade av rent psykisk art, for eksempel angstnevrose kunne regnes som en legemsbeskadigelse, jfr. begrepet ”skade på helbred” i straffelovens § 229.¹⁰⁷

Når det gjelder rettspraksis i forhold til bittskader fra hund og hva som skal anses som en legemsbeskadigelse, har jeg kun klart å finne en kjennelse fra Borgarting lagmannsrett.¹⁰⁸ Her hadde en hund bitt en konstabel slik at det oppsto et sår som var 3 cm langt og 1 cm bredt. Lagmannsretten kom til at såret måtte anses som en legemsbeskadigelse etter strl. § 229.¹⁰⁹

¹⁰⁵ Se Andenæs og Bratholm, Spesiell strafferett 3. Utg. s. 65 flg.

¹⁰⁶ Se Kippe/Seiersten, Spesiell strafferett, 2. utg. s. 205.

¹⁰⁷ Bratholm og Matningsdal, Straffelovens kommentarutgave, andre og tredje del

¹⁰⁸ Kjennelse av Borgarting lagmannsrett datert 27.10.2000.

¹⁰⁹ Det var uklart om hunden bevisst hadde blitt brukt som forsvarsvåpen. Uansett var det etter lagmannsrettens vurdering grunnlag for avlivning i dette tilfellet.

Det fremgår av innstillingen¹¹⁰ til hundel. at bakgrunnen for å foreta en henvisning til strl. § 229 ved vurderingen av hva som er å anse som en ”vesentlig skade”, var at man ville unnta de mer bagatellmessige skader som blant annet kan oppstå ved lek med hund eller valp og som lovens øvrige bestemmelser ikke ønsker å ramme.¹¹¹

11.3 «klar fare»

Det er videre et vilkår at hunden fortsatt utgjør en ”klar fare”. I utgangspunktet gikk lovforslaget ut på at det var tilstrekkelig at hunden utgjorde en ”fare”. Flertallet foreslo imidlertid at ”fare” måtte erstattes med ”klar fare.”¹¹² I innstillingen ble denne endringen foretatt i forbindelse med at flertallet uttaler i tilknytning til § 14 tredje ledd, litra d, at man bør stimulere til at politiet kontaktes og at andre sikkerhetstiltak iverksettes før avlivning. Det må derfor kunne legges til grunn at flertallets mening med å benytte ”klar fare” har vært at man ønsket en høyere terskel for når ”enhver” kan foreta en avlivning.

Mindretallet var uenig i dette, og uttalte at det ”å stimulere til at politiet kontaktes og at andre sikkerhetstiltak iverksettes før avlivning er lite realistisk i en nødvergesituasjon”.¹¹³ Mindretallet fremhevet imidlertid at man i nødvergesituasjoner likevel ikke skal kunne avlive hunden dersom faren kan avverges på annen måte.¹¹⁴

Forarbeidene har ikke uttalt direkte hvordan farebegrepet skal forstås. Det foreligger imidlertid noen uttalelser knyttet til risikomomentet. Om dette uttaler forarbeidene at hunden må utgjøre ”en konkret skaderisiko for folk eller dyr...” og at hunden bare kan avlives dersom ”risikoen er vedvarende...”.¹¹⁵

Som det fremgår av lovens ordlyd må faren være ”klar”. At faren må være «klar» tilsier at at det ikke kan være tilstrekkelig at det foreligger en mulighet for fare. Det må kreves noe mer. Formuleringen åpner for skjønnsmessige vurderinger, som gjør det vanskelig å oppstille klare definisjoner.

Det kan imidlertid være hensiktsmessig å se farebegrepet i sammenheng med lovens øvrige

110 Innst.O.nr.91 (2002-2003) s. 15.

111 Se for eksempel hundelovens § 18 fjerde ledd litra a.

112 Innst.O.nr.91 (2002-2003) s. 21.

113 Innst.O.nr.91 (2002-2003) s. 21.

114 Innst.O.nr.91 (2002-2003) s. 21.

115 Ot.prp.nr. 48 (2002-2003) s. 95.

vilkår. For at vilkåret om «klar fare» skal være aktuelt, forutsettes det i loven at hunden allerede har påført en person vesentlig skade. I tillegg kan det utledes av lovens oppbygging at dette vilkåret må vurderes i umiddelbar forbindelse med at hunden har voldt skade. En naturlig forståelse av vilkåret sett i sammenheng med de ovennevnte vilkår, tilsier at hvor hunden fortsatt fremstår som truende og aggressiv, åpenbart vil tilfredsstille lovens krav om en "klar fare". Har derimot hunden trukket seg tilbake, uten å vise tegn til å ville angripe igjen, vil nok ikke lovens krav til "klar fare" være oppfylt.

Dersom det forutsettes at det foreligger en "klar fare", fremgår det av loven at enhver kan avlive hunden på stedet. Bestemmelsen er en åpenbar utvidelse av nødvergeretten på flere områder. Inngrep kan for det første foretas etter at angrepet er avsluttet. For det andre oppstilles det ikke noe krav om at inngrepet skal fremstå som nødvendig. Videre er det ikke noe krav om at inngrepet skal være forsvarlig.

Noen begrunnelse for at denne bestemmelsen er blitt utformet så kategorisk, fremgår ikke av forarbeidene. Komiteens flertall, som besto av alle unntatt medlemmene fra Høyre og Kristelig Folkeparti, mente at man burde stimulere til å kontakte politiet og at andre sikkerhetstiltak ble iverksatt før avlivning. Mindretallet uttalte som nevnt ovenfor, at hunden ikke skal avlives dersom faren kan avverges på annen måte. Både flertallet og mindretallet gir dermed uttrykk for at en eventuell avlivning må undergis en forholdsmessighetsvurdering.

Det foreligger med andre ord motstrid mellom lovens ordlyd og de uttalelser som fremgår av innstillingen.¹¹⁶ Etter min oppfatning bør dette få betydning for hvordan loven bør tolkes. Reelle hensyn tilsier at en avlivning på stedet som ikke fremstår som nødvendig eller forsvarlig, ikke bør finne sted. Imidlertid må selvsagt en avlivning i ettertid kunne skje dersom lovens vilkår er oppfylt.¹¹⁷ En avlivning av "enhver" på stedet, åpner også for avlivninger som kan tenkes å være i strid med dyrevernloven og kjæledyrkonvensjonen¹¹⁸ som Norge er tilsluttet.

11.4 «Vesentlig skade på tamrein, husdyr, hunder eller hjortevilt»

Videre følger det av bestemmelsen at *"Det samme gjelder hvis hunden har voldt vesentlig skade på tamrein, husdyr, hunder eller hjortevilt, dersom ikke det skadede dyret urettmessig var kommet inn på eiendommen som hundeholderen disponerer"*.

¹¹⁶ Innst. O. nr. 91 (2002-2003) s. 21.

¹¹⁷ Se hundel. § 18.

¹¹⁸ Den europeiske konvensjon av 13. november 1997. Konvensjonen er ikke gjort til en del av norsk rett, men norsk rett vil normalt bli tolket i samsvar med folkretten, med mindre det foreligger direkte motstrid jfr. Rt. 1997 s. 580.

Når det gjelder hva som skal anses som ”vesentlig skade” på dyr, har bestemmelsen ingen henvisning til en definisjon i loven.¹¹⁹ Lovens ordlyd tilsier imidlertid at skaden må være alvorlig jfr. ordet ”vesentlig”. Det fremgår av forarbeidene at ”Ved skade på dyr, må nok kravet til vesentlig skade settes noe høyere, slik at ikke ethvert bitt som etterlater blødende sår gir rett til avlivning”.¹²⁰ Hva som skal defineres som ”vesentlig skade” på mennesker er nærmere behandlet ovenfor under punkt 11.2.

Hva som skal defineres som vesentlig skade på dyr, må derfor innebære at skaden må være relativt alvorlig for at lovens vilkår jfr. «vesentlig skade» skal anses oppfylt. Det kan imidlertid ikke oppstilles et krav om at skaden må være livstruende. Som for vesentlig skade på mennesker, kan det også være at flere skader må sees under ett, slik at skadene samlet sett anses som «vesentlig skade» i lovens forstand.

Det fremgår videre av bestemmelsens siste punkt, at bestemmelsen ikke kommer til anvendelse dersom ”det skadede dyret urettmessig” er kommet inn på eiendom som hundeholder disponerer. Vurderingen av ”urettmessig” må her bli den samme som etter hundelovens § 14 tredje ledd litra b.¹²¹

Øvrige unntak fra denne bestemmelsen er når ”politihunder...brukes lovlig”. Det finnes ingen egen instruks for bruk av politihund, men de alminnelige regler om bruk av makt kommer til anvendelse, herunder politil. § 6 og 7.¹²² Skal man kunne foreta en forsvarshandling i en situasjon hvor politihund brukes lovlig, må bruken fremstå som et klart overgrep.¹²³

Videre vil bestemmelsen heller ikke komme til anvendelse der reglene om nødrett og nødverge gjør en farlig bruk av hunden rettmessig jfr. § 14 tredje ledd, litra d, siste punkt. I forhold til siste punkt, vil muligens en rettmessig bruk av hunden i en nødssituasjon, være at man benytter hunden til egenbeskyttelse mot for eksempel en innbruddstyv.¹²⁴

¹¹⁹ Se motsetningsvis § 14 tredje ledd litra d første punkt som har en henvisning til § 2 d.

¹²⁰ Ot.prp.nr. 48 (2002-2003) s.208.

¹²¹ Se ovenfor under punkt 11.1.

¹²² Se Melheim, Hundelovboka s. 96 pkt. 7.2.4.

¹²³ Heggøy, Politihundens rettslige beskyttelse, s. 63.

¹²⁴ Se også Andenæs, Alminnelig strafferett 5. utg. s. 171, hvor det fremgår at det i forbindelse med utplassering av biske vakthunder for beskyttelse av «slike beskyttelsesforanstaltninger» kan hevdes å falle utenfor nødvergebegrepet, «og at tillateligheten av dem også i forhold til den straffbare inntrengning må bero på et ulovbestemt skjønn over forsvarligheten».

12 Overskridelse av grensene for nødverge

12.1 Innledning

Har den angrepne gått lenger enn nødvendig i sin forsvarshandlingen, vil likevel handlingen kunne være straffri dersom den tilfredsstiller kravene i str. § 48 fjerde ledd. Etter strl. § 48, fjerde ledd, fremgår det at overskridelsen er straffri dersom overskridelsen «alene har fundet Sted paa Grund av en ved Angrebet fremkaldt Sindsbevægelse eller Bestyrtelse». Forsvarshandlingen vil i slike tilfeller være rettstridig, men likevel fritatt for straff. Vilåret for straffrihet er videre at det må være årsakssammenheng mellom overskridelsen og den «Sindsbevægelse eller Bestyrtelse» som angrepet fremkaldte, og at overskridelsen må «alene» skyldes disse forhold.¹²⁵ Bestemmelsen er utelukket hvis det også er et ønske om hevn eller gjengjeldelse som begrunner ”nødvergehandlingen”.¹²⁶

Det kan være naturlig å overreagere i en situasjon som oppleves svært farlig og dramatisk, og det er ikke sikkert det er anledning til å tenke objektivt og rasjonelt i forhold til hvilken forsvarshandling som vil være mest rimelig. Overskridelsen kan gå ut på at et farligere middel enn nødvendig har vært brukt eller at forsvarshandlingen kommer etter at angrepet er avsluttet. Det må her gjøres et unntak for hundelovens § 14 tredje ledd litra d, hvor man også har rett til å avlive hunden etter at angrepet er avsluttet, såfremt de øvrige vilkårene i bestemmelsen er oppfylt.

I forhold til angrep som ikke er påbegynt vil det nok være snevrere grenser for å frifinne for overskridelse av nødverge. Er det fremtidige angrepet nært, vil det selvsagt være lettere å hevde at angrepet alene forårsaket en slik reaksjon som bestemmelsen gir anvisning på.

12.2 Endring i ny straffelov

I (ny) strl. jfr. § 81, er det en endring i forhold til regelen i § 48 fjerde ledd. Overskridelse av nødverge skal ikke lenger være straffrihetsgrunn, men kan gi grunnlag for straffritak, jfr. § 81 litra b nr. 2. Denne bestemmelsen gir en skjønnsmessig adgang til å frita for straff. Bakgrunnen for denne endringen er at straffrihetsregelen i § 48 fjerde ledd i enkelte tilfeller går for langt.¹²⁷ Departementet sa seg enig med Straffelovkommisjonen i at det kan *«tenkes situasjoner der det fremstår som rimelig å frita for straff når grensene for nødrett...er overskredet»*. *«Disse tilfellene knytter seg så sterkt til straffrihetsgrunnene at resultatet bør være fritakelse for straff, og ikke*

¹²⁵ NOU 1992:23 s. 100, punkt 7.5.2.

¹²⁶ Jfr. uttalelse i Rt. 1996 s. 141: ”Bestemmelsen kommer bare til anvendelse dersom overskridelsen av nødvergeretten alene har funnet sted på grunn av en ved angrepet voldt sinnsbevegelse eller bestyrtelse.”.

¹²⁷ Jfr. NOU 1992:23 s. 100 som også henviser til samme synspunkt hos Bratholm, s. 147 og delutredning I s. 138.

straffutmålingsfrafall».¹²⁸ Det må videre foreligge « særlige grunner [som] tilsier frifinnelse ». Det uttales i den forbindelse at særlig ved overskridelse av nødverge, vil det være av betydning om overskridelsen skyldes en « sinnsbevegelse eller bestyrtelse » som er fremkalt ved angrepet.¹²⁹

13 Faktisk villfarelse/rettsvillfarelse

Har den handlende tatt feil av den faktiske situasjonen, kan det bli tale om å frifinne for straff etter straffelovens § 42.¹³⁰ For eksempel om man tror at det foreligger et farlig angrep fra hund, mens det i virkeligheten bare er en hund som vil leke. I slike tilfeller kan man ikke straffes for skadeverk på hunden etter straffeloven § 291. Er derimot villfarelsen uaktsom, kan det likevel bli tale om straff etter dyrevernloven.¹³¹ Dersom det foreligger uaktsomhet vil også hundeeieren etter alminnelige erstatningsrettslige regler, kunne kreve erstatning fra den som har skadet eller avlivet hunden.¹³² Feil med henhold til hvor langt man etter loven kan gå (rettsvillfarelse), vil sjelden være frifinnelsesgrunn etter prinsippet i straffelovens § 57.¹³³

128 Innst. O. nr. 72 (2004-2005) under punkt 2.6.1.1.4.

129 Innst. O. nr. 72 (2004-2005) under punkt 2.6.1.1.4.

130 Se ny strl. § 25.

131 Ot.prp.nr.48 (2002-2003) s.104.

132 Ot.prp.nr 48 (2002-2003) s.104.

133 Se ny strl. § 26

Litteraturliste

- Andenæs: Johs. Andenæs, Alminnelig strafferett 5. utg.
- Andenæs: Johs. Andenæs og Anders Bratholm, Spesiell strafferett, 3. utg.
- Andenæs: Johs. Andenæs, Innføring i rettsstudiet, 4. utgave, Oslo 1996.
- Augdahl: Per Augdahl, Nødverge (1920)
- Beverfelt: Knut Beverfelt, Hundeeierens lovsamling (1987)
- Bratholm: Bratholm, Strafferett og samfunn 2. opplag 1987.
- Dørre: Jarl Borgvin Dørre, Krav til nødssituasjonen ved preventivt nødverge
- Echoff: Torstein Echoff, Rettskildelære 5. utg. ved Eivind Smith
- Eskeland: Eskeland, Strafferett (2000)
- Heggøy: Tor-Erik Heggøy, Politihunders rettslige beskyttelse
- Kippe: Harald Kippe/Åsmund Seiersten, Spesiell Strafferett. 2. utg.
- Melheim: Trine Melheim, Hundelovboka (2004)
- Mæland: Henry John Mæland, Innføring i alminnelig strafferett, 3. utg.
- Rom: Knut Rom, Viltloven med kommentarer 4. utg.
- Slettan: Svein Slettan og Toril Marie Øye. Forbrytelser og straff. (1997)

Offentlige innstillinger m.v.

- NOU 1992:23, Ny straffelov – alminnelige bestemmelser
- Innst.O.nr.72 (2004-2005) Innstilling fra justiskomiteen om lov om straff (straffeloven)
- Ot.prp. nr. 48 (2002-2003 Om lov om hundehold (hundeloven)

- Rundskriv G-17/2003 lov av 4. juli 2003 nr. 74 om hundehold (hundeloven)
- SKM: Udkast til Almindelig borgerlig Straffelov for Kongeriget Norge.
- Innst. O. nr. 91 (2002-2003) Innstilling fra justiskomiteen om lov om hundehold (hundeloven) (sidehenvisningen i oppgaven er fra uskrift, ikke trykk, slik at sidehenvisninger vil derfor kunne variere i forhold til trykt utgave.)
- Ot.prp. nr. 90 (2002-2003)

Rettspraksis

- | | | |
|-------------------|------------------|-----------------|
| • Rt. 1970 s. 417 | Rt. 1980 s. 549 | Rt. 1996 s. 141 |
| • Rt. 1978 s. 533 | Rt. 1982 s. 1216 | Rt. 1997 s. 580 |
| • Rt. 1978 s. 991 | Rt. 1988 s. 928 | |